

Být trans osobou v EU

Srovnávací analýza údajů z průzkumu mezi LGBT osobami v EU

Shrnutí

Články 1, 2 a 3 Listiny základních práv Evropské unie zaručují právo na lidskou důstojnost, na život a na nedotknutelnost lidské osobnosti. Články 6, 7 a 8 zaručují právo na svobodu a bezpečnost, na respektování soukromého a rodinného života a na ochranu osobních údajů. Článek 14 uznává právo na vzdělání a článek 20 právo na rovnost před zákonem. Článek 21 zakazuje diskriminaci, včetně diskriminace založené na pohlaví, článek 35 uznává právo na ochranu zdraví, článek 45 právo na volný pohyb a pobyt a článek 47 právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces.

Mušské nebo ženské pohlaví, které je nám úředně přiřazeno při narození, vychází z našich fyzických rysů. Nemusí však odpovídat naší genderové identitě, tj. způsobu, jakým o svém pohlaví přemýšlíme a jak je cítíme. Jelikož se čím dál tím více trans osob otevřeně odmítá označovat za muže, nebo ženu, začíná být zřejmé, že genderové pocity nelze vtěsnat do úzkých škatulek „žena“ a „muž“. Výsledky průzkumu mezi lesbami, gayi, bisexuály a transgender osobami (LGBT) v EU zdůrazňují nutnost vystoupit z těchto škatulek jak v obecných genderových diskusích ve společnosti, tak při úvahách o konkrétních právních a politických opatřeních.

A bohatost a srovnatelnost údajů z průzkumu mezi LGBT osobami provedeného Agenturou Evropské unie pro základní práva (FRA) to umožňuje, neboť uvedené údaje vrhají světlo na každodenní život trans osob v Evropské unii (EU) a jejich členských státech.

„Jako transgender osoba mám pocit, že je zásadní, aby tvůrci politik a poskytovatelé zdravotní péče pochopili, že existuje víc než jen dva extrémy genderového spektra. Může existovat cokoliv mezi nimi a lidé mohou žít plnohodnotný život, aniž by stáli na jedné straně tohoto spektra, tj. aniž by byli plně mužem, nebo ženou. Potřebujeme větší pochopení, ale co je důležitější, větší prostředky a právní podporu, abychom mohli žít rovnoprávně.“
(trans žena, 28, Nizozemsko)

Celá zpráva *Being Trans in the European Union* (Být trans osobou v Evropské unii) a toto shrnutí čerpají z důkazů z průzkumu, které analyzují životní realitu 6 579 respondentů, kteří se prohlašují za trans osoby. „Trans osoba“ je zastřešující výraz, jenž zahrnuje všechny osoby, které se ztotožňují s jiným pohlavím nebo vyjadřují jinou genderovou identitu, než jim byly přiřazeny při narození. Tento výraz všeobecně používají trans osoby v Evropě i ve světě, byl proto zvolen, aby se zabránilo záměně s jednou z možných skupin genderové identity, ze kterých si respondenti mohli vybrat („transgender“). Ačkoliv výsledky nelze považovat za reprezentativní pro všechny trans osoby v EU, představují dosud největší soubor empirických důkazů svého druhu, který osvětluje zkušenosti trans osob v různých oblastech života.

Klíčová zjištění

Výsledky odhalují, že trans osoby čelí častému porušování svých základních práv – diskriminaci, násilí a obtěžování, a to v intenzivnější míře, než je tomu u ostatních respondentů průzkumu z řad leseb, gayů nebo bisexuálů. Tyto zkušenosti vyvolávají

trvalý pocit strachu a vedou u některých trans osob k tomu, že se vyhýbají určitým místům a skrývají nebo maskují svou skutečnou genderovou identitu, což dále omezuje jejich práva.

V důsledku problémů, kterým trans osoby čelí v souvislosti se svobodným vyjadřováním ohledně toho, jak vnímají své pohlaví, panuje nedostatečné veřejné povědomí o realitě jejich identit a životů. Vzniká začarovaný kruh strachu, nevědomosti, nesnášenlivosti, diskriminace, a dokonce násilí motivovaného nenávistí.

Tam, kde jsou vypracovávány a správně prováděny akční plány, pozitivní opatření a politiky rovnosti, které bojují s diskriminací, trans osoby uvádějí, že svou genderovou identitu méně skrývají. Výsledky průzkumu zdůrazňují, že právní rámce a politické nástroje jsou důležité. Přispívají k ochraně a podpoře základních práv a k prosazování společenských norem a přesvědčení, čímž zlepšují lidem život.

Stanovisko agentury FRA

Zintenzivnění kroků EU a reakce jednotlivých států

EU a její členské státy se na základě důkazů z tohoto průzkumu a zkušeností a stávajících slibných postupů v některých členských státech EU vyzývají, aby se zabývaly problematikou trans osob. Zejména by měly genderovou identitu a vyjadřování genderové příslušnosti považovat v politikách, akčních plánech a osvětových kampaních v oblasti lidských práv a boje proti diskriminaci za předmět ochrany.

Jelikož tento průzkum zjistil, že důvodem diskriminace a násilí může často být nonkonformní vyjadřování genderové příslušnosti, měla by být strategie EU pro rovnost žen a mužů doplněna o opatření bojující proti genderovým stereotypům a diskriminaci na základě genderové identity, vyjadřování genderové příslušnosti a transfobie.

TRANS RESPONDENTI V PRŮZKUMU MEZI LGBT OSOBAMI V EU

Vzhledem k rozmanitosti trans osob se tato analýza zabývá skupinami dílčích genderových identit s vědomím, že se problémy základních práv, které se jich dotýkají, mohou diametrálně lišit. Ačkoliv předchází výzkum v oblasti trans studií popisuje rozdíly v životech trans žen, trans mužů a jiných trans osob, v tomto případě studie provedená v celé EU poprvé umožňuje porovnat různé podskupiny. Vzorek LGBT osob z EU obsahuje dostatečně početné podskupiny, aby bylo možné provést podrobné porovnání mezi nimi (obrázek 1).

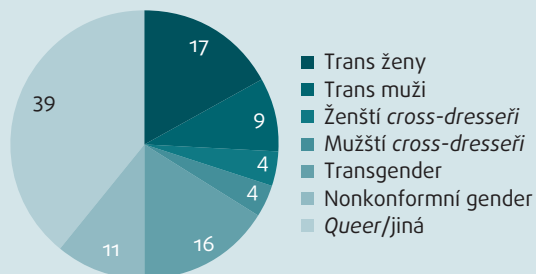
Tyto skupiny – trans ženy, trans muži, ženští *cross-dresseři*, mužští *cross-dresseři*, transgender, nonkonformní gender a *queer*/jiné osoby – odpovídají výrazům, které si trans respondenti sami zvolili. Zkušenosti trans osob také ovlivňuje jejich vzdělání, sociálně-ekonomické prostředí a jiné charakteristiky, ke kterým analýza v příslušných případech přihlíží.

Charakteristika trans účastníků průzkumu

Trans respondenti:

- jsou v průměru mladí – 7 z 10 respondentů je ve věku 18 až 39 let (průměrný věk: 34 let),
- spadají do různých podskupin (skupin genderové identity), přičemž trans žen je dvakrát více než trans mužů a ženských *cross-dresserů* téměř stejně jako mužských *cross-dresserů*,

Obrázek 1: Skupiny genderové identity ve vzorku trans (v %)

Otázky: Vypočítaná proměnná pro tyto otázky v průzkumu:
 A2. Jaké vám bylo při narození přiřazeno pohlaví? Žena/Muž.
 A3. Jste/byl(a) jste v minulosti transgender osobou? Ano.
 A3.1 Vyberte prosím vše, co se hodí.
 1 Transgender osoba 2 Transsexuální osoba
 3 Žena s transsexuální minulostí 4 Muž s transsexuální minulostí 5 Nonkonformní gender
 6 Cross-dresser 7 Queer 8 Jiné, prosím vypište:...

Poznámka: Respondenti v kategoriích „transgender osoba“ a „transsexuální osoba“ byli přeskupeni do kategorií trans muži a trans ženy – více podrobností je uvedeno v příloze 2 hlavní zprávy.

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

- mají jak vyšší, tak nižší vzdělání – ve stejném poměru,
- spadají do dolního příjmového kvartilu častěji než obecná populace,
- popisují svou sexuální orientaci jako bisexuální nebo gay či používají jiné výrazy,
- spíše nemají vztah, přičemž jedna třetina z nich žije sama,
- častěji žijí ve městech.

Vzorek trans je velmi rozmanitý, liší se ve vybraných dílčích identitách nebo podskupinách, v tom, zda se daná osoba v současnosti cítí jako muž, žena nebo něco jiného (genderová příslušnost), ve vyjadřování genderové příslušnosti a ve způsobu, jakým se respondenti snaží žít podle své genderové identity (otevřenost / společenská či lékařská změna pohlavní příslušnosti).

Polovina trans respondentů má vyšší **vzdělání** (vysokoškolské / univerzitní / vyšší akademické – 53 %). Polovina trans respondentů (51 %) uvádí, že má placené zaměstnání, což zahrnuje i osoby na dočasné dovolené. Každý čtvrtý respondent je student (24 %) a 13 % je nezaměstnaných. Malé segmenty vzorku vykonávají neplacené zaměstnání či dobrovolnickou práci nebo jsou v důchodu či patří mezi ostatní nepracující.

Rozdělení celého vzorku LGBT osob podle **příjmu** odpovídá obecné populaci¹; do každé kategorie patří asi čtvrtina respondentů. Trans respondenti však častěji než jiné skupiny LGB osob uvádějí příjem domácnosti v dolním kvartilu a méně často v horním kvartilu..

Asi polovina respondentů ve všech skupinách trans osob uvedla, že v době průzkumu neměla **vztah** (48 %), a většina uvádí jako svůj **rodinný stav** „svobodný/svobodná“ (75 %). Každý sedmý respondent je ženatý/vdaná / žije v registrovaném partnerství (15 %).

Diskriminace

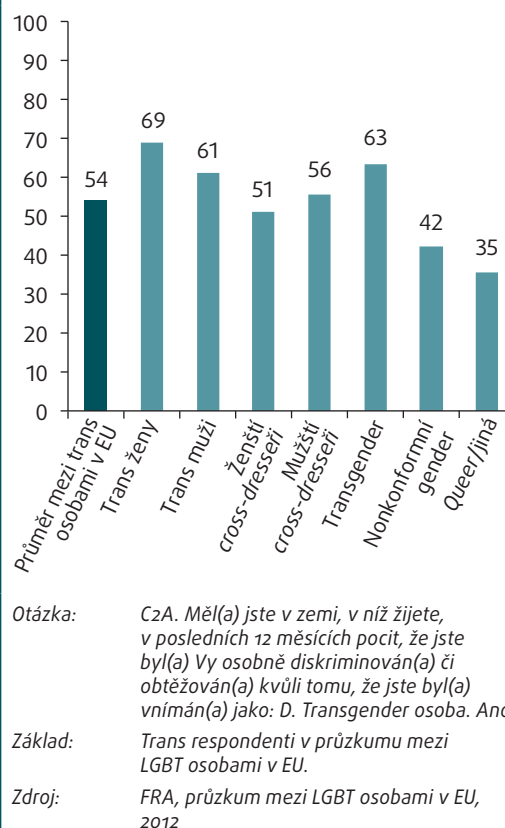
„Těšilo by mě, kdyby moje vnímané pohlaví nebylo podstatné. Mělo by být běžné, že budu dělat svou práci a bude se mnou zacházeno spravedlivě a uctivě bez ohledu na to, jak se prezentuji. Prostě chci mít možnost být sám sebou a nemuset se trápit ostatními.“
(trans osoba, 42, Spojené království)

Rovné a plné zapojení všech osob bez diskriminace do společenského života je předpokladem soudržné společnosti podporující začlenění, která využívá svůj lidský kapitál a zaručuje blaho a prosperitu všem svým členům. V tomto ohledu jsou výsledky průzkumu mezi LGBT osobami v EU znepokojivé. Ukazují, že rovnost trans osob je zatím obtížně dosažitelný cíl, který vyžaduje rozhodné kroky na úrovni EU i členských států.

V roce předcházejícím průzkumu měla více než polovina všech trans respondentů (54 %) v porovnání s 47 % všech LGBT respondentů pocit, že je osobně diskriminována či obtěžována kvůli tomu, že byla vnímána jako trans osoba. Více diskriminováni se cítili respondenti, kteří byli mladí, neměli placené zaměstnání nebo pocházeli ze skupiny s nižším příjmem. Kromě toho čím méně trans respondenti skrývali, že jsou nebo byli trans osobami, tím častěji uváděli, že se cítí diskriminováni.

¹ Odvozeno z výsledků příjmového rozdělení podle evropského společenského průzkumu (ESS), více podrobnosti viz příloha 2 v hlavní zprávě.

Obrázek 2: Respondenti, kteří měli v posledních 12 měsících pocit, že byli diskriminováni či obtěžováni kvůli tomu, že byli vnímáni jako trans osoby, podle skupin genderové identity (v %)

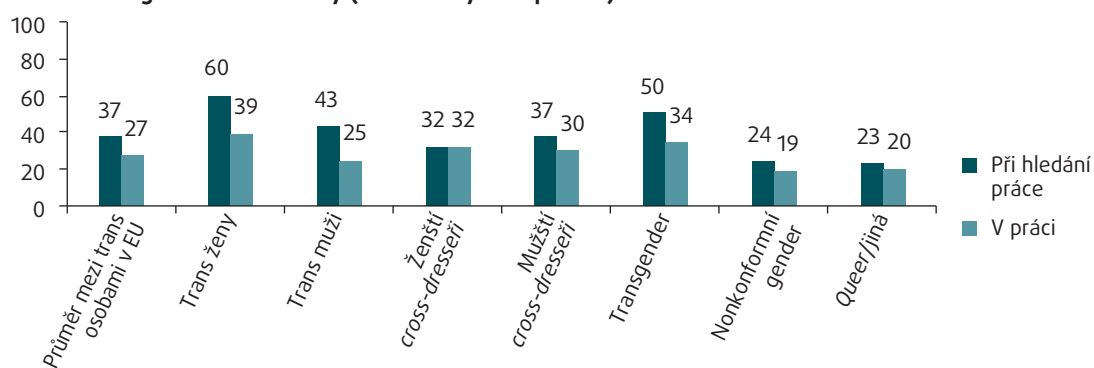
Průzkum zahrnoval zkušenosti s diskriminací v několika oblastech společenského života.

- Zaměstnání: více než jeden ze tří trans respondentů měl pocit, že byl diskriminován kvůli tomu, že je trans osoba, při hledání práce (37 %), a čtvrtina (27 %) uvedla diskriminaci v práci.
- Vzdělávání: čtvrtina trans respondentů, kteří chodili do školy / na univerzitu, případně jejichž

dítě/děti chodilo/chodily do školy / na univerzitu, uvádí, že se ve 12 měsících předcházejících průzkumu cítila diskriminována školními/univerzitními zaměstnanci. Zaměříme-li se pouze na trans studenty, vzroste toto číslo na 29 %.

- Zdravotní péče: asi každý pátý respondent, který v roce předcházejícím průzkumu využil zdravotnických (22 %) nebo sociálních služeb (19 %), se cítil diskriminován zdravotnickým personálem

Obrázek 3: Pocit diskriminace v posledních 12 měsících při hledání práce nebo v práci podle skupin genderové identity (v % kladných odpovědí)

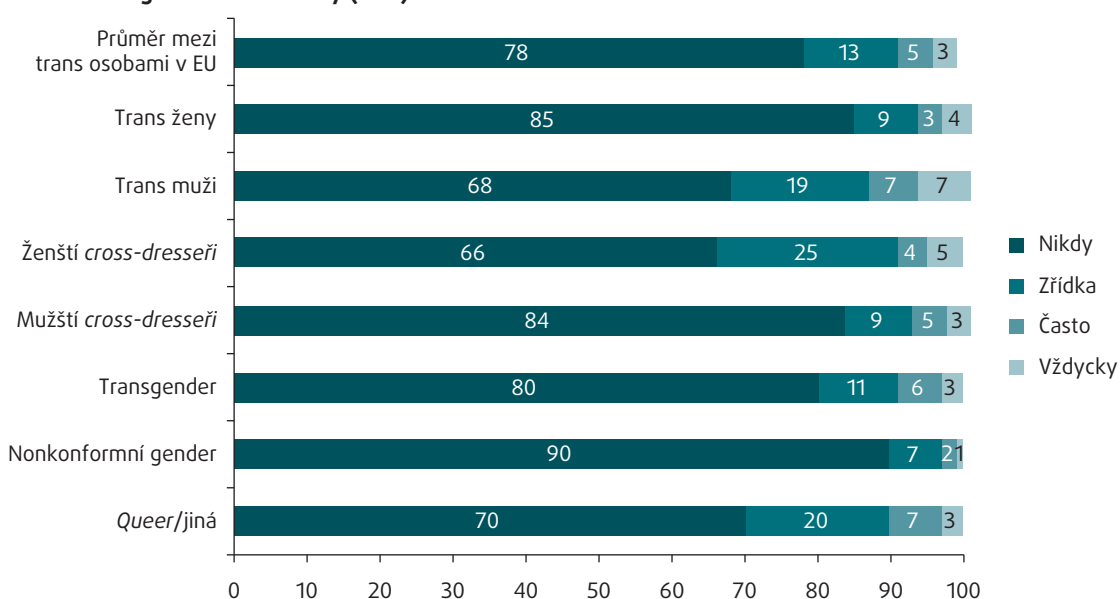

Otázka: C4. Cítil(a) jste se osobně v posledních 12 měsících diskriminován(a) kvůli tomu, že jste transgender osoba, v některé z následujících situací: A. Při hledání práce; B. V práci.

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří ve 12 měsících před průzkumem hledali práci nebo pracovali / byli zaměstnáni.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

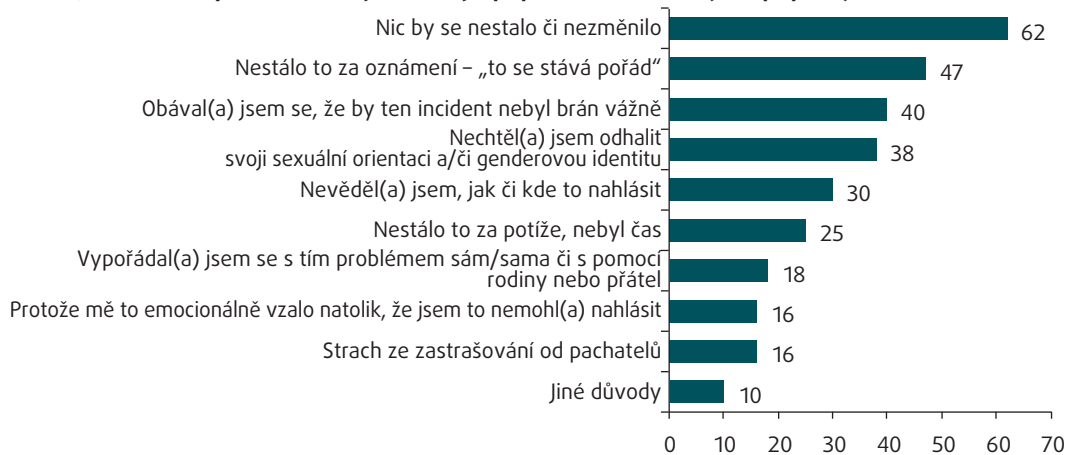
Obrázek 4: Neskrývání skutečnosti, že je respondent trans osoba, na střední škole podle skupin genderové identity (v %)

Otázka: C9. Během školní docházky před dosažením 18 let... A. Otevřeně jsem mluvil(a) ve škole o tom, že jsem transgender osoba? Kategorie odpovědí tak, jak jsou uvedeny na obrázku (vyloučena kategorie „Nehodí se“).

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří měli pocit, že se otázka týká jejich situace.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

Obrázek 5: Proč nebyl nahlášen nejnedávnější případ diskriminace (v % případů)

Otázky: C6. Když mluvíme o tom nejnedávnějším případě, bylo to nahlášeno (ať již vámi, či někým jiným)? Ne.
C7. Proč to nebylo nahlášeno?

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří byli diskriminováni a nenahlásili nejnedávnější případ diskriminace.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

nebo zaměstnanci v sociálních službách kvůli tomu, že je trans osoba.

- Zboží a služby: mládí, nezaměstnanost nebo nižší příjem zvyšuje pravděpodobnost, že se respondent cítil v roce předcházejícím průzkumu diskriminován.

Pouze velmi malý počet respondentů nahlásil nejnedávnější případ diskriminace. Trans osoby nicméně nahláší nejnedávnější zkušenosti častěji než jiné skupiny LGB osob. Více než tři z pěti trans respondentů případ nenahlásili, protože byli přesvědčeni, že by se nic nestalo či nezměnilo, a polovina z nich proto, že se domnívali, že to nestálo za oznámení. Trans respondenti se také obávali, že by incident nebyl brán vážně, a nechtěli

odhalit svou sexuální orientaci či genderovou identitu. Téměř každý třetí respondent (30 %) nevěděl, jak či kde to nahlásit.

Hlášení případů diskriminace příslušným orgánům, například subjektům v oblasti rovného zacházení, je pro vynucování stávajícího právního rámce, který zakazuje diskriminaci na základě genderové identity v oblasti zaměstnání, zásadní. Směrnice o rovnosti mužů a žen (přepracované znění) stanoví zřízení subjektů v oblasti rovného zacházení pověřených poskytováním pomoci obětem diskriminace při podávání stížností (čl. 20 odst. 2 písm. a)). Kromě toho musí členské státy umožnit organizacím občanské společnosti pomáhat obětem diskriminace v soudním nebo správním řízení (čl. 17 odst. 2).

Stanoviska agentury FRA

Diskriminace v zaměstnání a přístup ke zboží a službám

Výsledky průzkumu ukazují závažnou korelaci mezi vyjadřováním genderové příslušnosti a zkušenostmi s diskriminací. Při revizi současných právních předpisů v oblasti rovnosti nebo přijímání nových právních předpisů v uvedené oblasti by měl zákonodárce EU zajistit, aby se právní předpisy týkaly také diskriminace na základě genderové identity. Současná právní ochrana poskytovaná právem EU těm, kdo hodlají podstoupit, podstupují nebo podstoupili změnu pohlaví, by měla být rozšířena na všechny trans osoby.

Z průzkumu vyplývá, že velmi málo trans respondentů hlásí případy diskriminace, které zažili, úřadům. EU by měla nadále pečlivě sledovat efektivitu vnitrostátních subjektů a postupů pro vyřizování stížností v souvislosti s prováděním směrnice o rovnosti mužů a žen (2006/54/ES – přepracované znění) a směrnice o rovném zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování (2004/113/ES). Členské státy EU by měly zajistit, aby subjekty v oblasti rovného zacházení a jiné vnitrostátní mechanismy pro vyřizování stížností měly adekvátní pověření a prostředky, aby mohly zvyšovat povědomí o diskriminaci na základě genderové identity a zlepšovat hlášení incidentů.

Členské státy EU by měly zajistit, aby veřejný sektor vypracoval a prováděl strategie prosazující rozmanitost a politiky v oblasti rovného zacházení a při plném respektování soukromí tak sdílel zkušenosti a správnou praxi, jak řešit potřeby trans osob. Toho lze dosáhnout například přijetím kodexů chování a usnadněním změn jména a ukazatelů pohlaví v dokumentech týkajících se zaměstnání. Členské státy by měly podporovat úsilí odborů a organizací zaměstnavatelů zlepšit politiky v oblasti rozmanitosti a nediskriminace na základě genderové identity na pracovišti a v institucích pro odbornou přípravu.

Diskriminace ve vzdělávání

Z průzkumu vyplývá, že trans respondenti zažívají ve vzdělávání šikanu a negativní reakce kvůli vyjadřování své genderové příslušnosti nebo kvůli své genderové identitě. EU by měla pomoci bojovat s šikanou trans osob ve školách, ať již studentů nebo rodičů, v rámci svého úsilí bojovat s genderovými stereotypy prostřednictvím strategie EU pro rovnost žen a mužů. Program EU pro vzdělávání by měl podporovat vzájemné učení členských států EU a prosazovat stávající osvědčené postupy řešení transfobní šikany.

Členské státy EU by měly zajistit, aby školy zabezpečily trans osobám bezpečné a příznivé prostředí bez diskriminace, šikany a vyloučení. Školy by měly být vybízeny k přijímání obecných politik proti šikaně, které zahrnují otázky trans osob.

Příslušné orgány veřejné moci, jako jsou subjekty v oblasti rovného zacházení, vnitrostátní instituce působící v oblasti lidských práv a veřejní ochránci práv dětí, by měly mít řádný mandát a prostředky a měly by být vybízeny k tomu, aby se zabývaly případy šikany a diskriminace na základě genderové identity ve vzdělávání.

Členské státy EU by měly zajistit, aby součástí školních osnov byly objektivní informace o genderové identitě a vyjadřování genderové příslušnosti, které by mezi zaměstnanci a studenty podporovaly úctu a pochopení a zvyšovaly povědomí o problémech, jimž trans osoby čelí. Členské státy EU by měly zajistit odborníkům na vzdělávání odbornou přípravu týkající se toho, jak přistupovat k otázkám trans osob ve vzdělávání a jak řešit případy transfobní šikany a obtěžování.

Diskriminace a přístup ke zdravotní péči

Jak vyplývá z průzkumu, přibližně každý pátý respondent, který v roce předcházejícím průzkumu využil zdravotnických nebo sociálních služeb, se cítil diskriminován zdravotnickým personálem nebo zaměstnanci v sociálních službách kvůli tomu, že je trans osoba. Členské státy EU by měly zajistit, aby zdravotníkům a personálu zdravotních pojišťoven byla nabídnuta adekvátní odborná příprava a osvěta týkající se zdravotních potřeb trans osob s cílem odstranit předsudky a zlepšit poskytování služeb trans osobám.

Členské státy EU by měly zvážit zajištění dostupnosti konkrétních zdravotnických služeb pro trans osoby a rovného a uctivého zacházení s trans osobami při využívání zdravotnických služeb. Členské státy by měly zvážit usnadnění lékařské změny pohlaví, a není-li dostupná, podporu přístupu k této léčbě v členském státě EU, který ji nabízí.

Členské státy EU by měly uvádět zdravotní péči konkrétně pro trans osoby ve svých vnitrostátních plánech a politikách pro zdraví a zajistit, aby průzkumy o zdravotním stavu, osnovy odborné přípravy a zdravotnické politiky braly v úvahu také trans osoby a jejich potřeby.

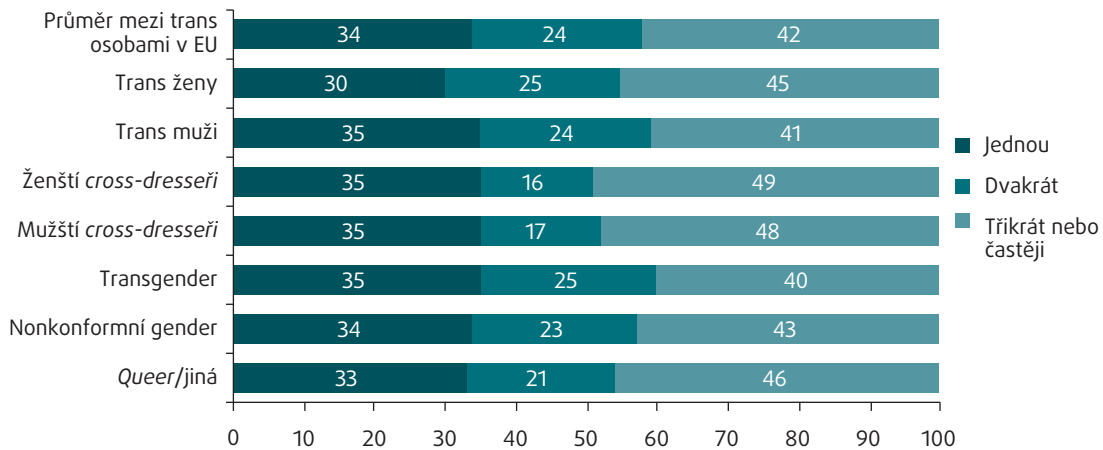
Násilí a obtěžování

„Být transgender osobou v Litvě je nejtěžší věc, jakou si dovedete představit. Žiji v neustálém strachu a nakonec se vám nechce žít vůbec. Zažívám tolik diskriminace, obtěžování a násilí, že se staly součástí mého každodenního života.“ (transgender osoba, 25, Litva)

Nejvíce zářejícím výsledkem průzkumu mezi LGBT osobami v EU je vysoká úroveň opakovaného násilí a nenávisně motivovaných trestných činů, kterými trans osoby trpí, což svědčí o nutnosti zlepšit politiky bojující s nenávisně motivovanými trestnými činy v celé EU:

- roční incidence násilí nebo obtěžování činí přibližně jeden incident na dva trans respondenty, což je dvakrát více než u respondentů z řad leseb, gayů a bisexuálů,
- asi dva z pěti (44 %) trans respondentů, kteří byli ve 12 měsících předcházejících průzkumu oběťmi násilí, uvádějí, že k němu během tohoto období došlo třikrát nebo častěji,
- z rozdělení podle skupin genderové identity vyplývá, že více násilných incidentů (tři nebo více) zažili v tomto období nejčastěji ženští a mužští cross-dresseři.

Obrázek 6: Respondenti, kteří byli v posledních 12 měsících fyzicky/sexuálně napadeni či kterým bylo vyhrožováno fyzickým/sexuálním násilím, podle počtu případů a skupin genderové příslušnosti (v %)

Otázka: FA1_3. Kolikrát v posledních 12 měsících Vás někdo fyzicky/sexuálně napadl či Vám vyhrožoval násilím v Evropské unii / v této zemi?

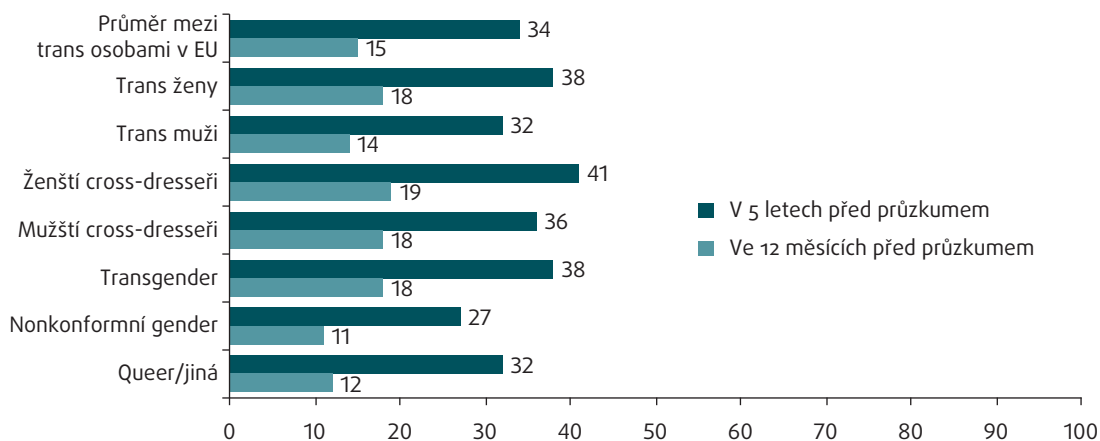
Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří ve 12 měsících před průzkumem zažili fyzické/sexuální násilí či vyhrožování násilím.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

Pokud jde o násilí z jakéhokoliv důvodu, nikoliv jen kvůli genderové identitě respondentů, trans respondenti ze všech skupin LGBT osob nejčastěji uvádějí, že byli napadeni nebo jim bylo vyhrožováno násilím jak v pětiletém, tak v ročním časovém období, na které byli v průzkumu dotazováni. V 5 letech předcházejících průzkumu zažilo násilí nebo vyhrožování násilím 34 % všech trans respondentů a ve 12 měsících předcházejících průzkumu 15 %.

Asi každý desátý trans respondent (8 %) si myslí, že byl fyzicky/sexuálně napaden či mu bylo vyhrožováno násilím částečně či zcela z toho důvodu, že byl vnímán jako trans osoba. Ve 12 měsících předcházejících průzkumu docházelo k násilí motivovanému nenávistí nejčastěji u trans žen (16 %), mužských cross-dresserů (14 %) a transgender respondentů (11 %).

Obrázek 7: Prevalence násilí a vyhrožování násilím v posledních 5 letech a v posledních 12 měsících podle skupin genderové příslušnosti (v %)

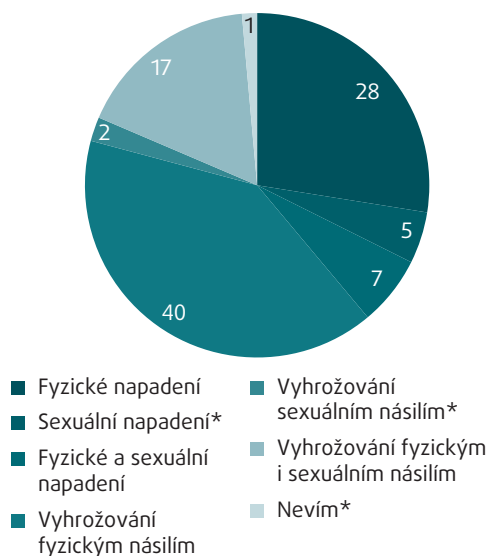
Otázky: F1_A. Byl(a) jste v posledních 5 letech: fyzicky/sexuálně napaden(a) či Vám bylo vyhrožováno násilím doma či jinde (na ulici, v dopravním prostředku, v práci atd.) z jakéhokoli důvodu? Ano.

FA1_2. Kdy došlo k tomuto POSLEDNÍMU fyzickému/sexuálnímu napadení či vyhrožování násilím? V posledních 12 měsících.

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

Obrázek 8: Poslední případ násilí motivovaného nenávistí podle typu násilí (v %)

Otázky: FA1_4. Když mluvíme o tom POSLEDNÍM fyzickém/sexuálním napadení či vyhrožování násilím, co se vám přihodilo?

FA1_5. Myslíte si, že se tento POSLEDNÍ případ fyzického/sexuálního napadení či vyhrožování násilím, ke kterému došlo v posledních 12 měsících, stal částečně či zcela z toho důvodu, že jste byl(a) vnímán(a) jako trans osoba?

Poznámka: *Případy s méně než 30 odpověďmi.

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří byli ve 12 měsících před průzkumem fyzicky/sexuálně napadeni či kterým bylo vyhrožováno násilím částečně či zcela z toho důvodu, že byli vnímáni jako trans osoby.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

Ze všech respondentů průzkumu mezi LGBT osobami nahlásili násilí motivované nenávistí policii nejčastěji trans respondenti. Každý pátý nahlásil poslední případ motivovaný nenávistí (21 %) a každý čtvrtý ten nejzávažnější (24 %). K důvodům nenahlášení patří:

- hluboká nedůvěra v policejní orgány: polovina respondentů případ nenahlásila, protože si myslela, že s tím stejně nic neudělají, a každý třetí proto, že si myslel, že s tím nemohou nic dělat,

- strach z homofobní či z transfobní reakce policistů (více než jeden ze tří respondentů),
- v případě obtěžování motivovaného nenávistí respondenti nejčastěji uvádějí, že případ byl příliš bezvýznamný, nebyl dost vážný nebo že je nenašlo nahlásit jej.

Bylo-li násilí nebo obtěžování motivované nenávistí nahlášeno jiné organizaci než policii, většina trans respondentů je nahlásila LGBT organizaci (více než polovina), každý desátý je nahlásil státní instituci (např. ombudsmanovi) a asi 7–15 % organizaci/centru pro pomoc obětem násilí.

Pachateli násilí a obtěžování jsou ve většině případů neznámí muži jednající ve skupinách. K případům motivovaným nenávistí dochází téměř stejně často uvnitř i venku, zatímco k obtěžování motivovanému nenávistí dochází mírně častěji ve vnitřních veřejných prostorech. Ze všech venkovních míst trans respondenti nejčastěji uvádějí případy na ulici, náměstí, parkovišti či na jiném veřejném místě. Ze všech vnitřních prostor docházelo k násilí motivovanému nenávistí nejčastěji doma, kdežto k obtěžování motivovanému nenávistí docházelo nejčastěji na pracovišti. Ke každému desátému z posledních případů obtěžování došlo na internetu nebo prostřednictvím elektronické pošty, včetně na sociálních sítích Facebook a Twitter.

„Homofobie a transfobie jsou porušováním lidské důstojnosti. Homofobní a transfobní postoje jsou neslučitelné s hodnotami a zásadami, na kterých je Evropská unie založena, jak stanoví článek 2 Smlouvy.“

Evropská komise (2013), The Commission's actions are making LGBT rights a reality (Díky opatřením Komise se práva LGBT osob stávají skutečností), SPEECH/13/424, Haag, 17. května 2013

Násilné činy a obtěžování porušují právo na život, právo na respektování fyzické a duševní nedotknutelnosti, a tedy lidskou důstojnost. Tato práva chrání Listina základních práv Evropské unie.

Evropský parlament vyzval členské státy, aby „znamenávaly a vyšetřovaly nenávistně motivované trestné činy namířené proti LGBTI² osobám a přijaly trestně-právní předpisy zakazující podněcování k nenávisti na základě sexuální orientace a genderové identity“. Obdobně doporučení Rec(2010)5 vybízí členské státy Rady Evropy, aby „zajistily účinné, rychlé a nestranné vyšetření údajných případů trestných činů

2 Akronym „LGBTI“ zahrnuje také „intersexuální“ osoby. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 4. února 2014 o plánu EU proti homofobii a diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity (2013/2183(INI)).

Tabulka: Místo případů násilí motivovaného nenávistí a vyhrožování násilím v posledních 12 měsících (v %)

	Posledn	Nejzávažnějš
U mě doma	8	9
V jiné obytné budově, v bytě*	3	4
Ve škole, na univerzitě*	5	6
Na pracovišti*	3	4
V kavárně, restauraci, hospodě, klubu	10	8
V autě*	1	1
Ve veřejném dopravním prostředku	9	7
Ve sportovním klubu*	0	0
Jinde uvnitř*	2	3
Na ulici, náměstí, parkovišti či na jiném veřejném místě	46	43
V parku, v lese*	3	4
Na konkrétním místě pro LGBT (např. klub, bar) či na LGBT akci (např. pride parade)*	2	1
Jinde venku*	5	7
Jiné*	2	2

Otázka: FA1_10, FA2_10. Kde k tomu došlo?

Poznámka: *Případy s méně než 30 odpověďmi.

Základ: Trans respondenti v průzkumu mezi LGBT osobami v EU, kteří byli ve 12 měsících předcházejících průzkumu (poslední případ) nebo v 5 letech (nejzávažnější případ) předcházejících průzkumu fyzicky/sexuálně napadeni či kterým bylo vyhrožováno násilím částečně či zcela z toho důvodu, že byli vnímáni jako trans osoby.

Zdroj: FRA, průzkum mezi LGBT osobami v EU, 2012

a jiných incidentů, existuje-li přiměřené podezření, že motivem pachatele byla sexuální orientace nebo genderová identita oběti". Vyzývá je také, aby „zajistily, aby [...] osoby zodpovědné za tyto činy byly účinně postaveny před soud a popřípadě potrestány, aby neušly trestu“³.

„Zažívám ponižování, bití a urážky od lidí, které znám i neznám, ale chtěl jsem, aby se lidé v mém okolí naučili, že jsem lidská bytost jako kdokoliv jiný a že moje sexuální orientace mě od nich neodlišuje! Jsem lidská bytost – člověk. Jsem hrdý na to, že jsem gay; nikdy jsem nelhal a nebudu lhát ani v budoucnu bez ohledu na cenu [jakou musím platit].“ (trans osoba, gay, 29, Bulharsko)

Stanovisko agentury FRA

Boj s násilím motivovaným nenávistí a s obtěžováním trans osob

Při posuzování vnitrostátních právních předpisů, jež provádějí směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu (směrnice EU o obětech), by Evropská komise měla věnovat zvláštní pozornost skutečnosti, zda je v individuálních posouzeních adekvátně zahrnuta jako osobní charakteristika obětí genderová identita nebo vyjadřování genderové příslušnosti.

3 Rada Evropy, Výbor ministrů (2010), doporučení Výboru ministrů členským státům Rec(2010)5 týkající se opatření boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity.

Při provádění směrnice EU o obětech by členské státy měly věnovat pozornost potřebám ochrany obětí trestných činů spáchaných kvůli genderové identitě oběti (v souladu s 9., 17. a 56. bodem odůvodnění směrnice). Členské státy EU by měly zajistit, aby během celého trestního řízení v souladu s článkem 21 směrnice EU o obětech bylo v plném rozsahu dodržováno právo na ochranu soukromí transgender osob, včetně předchozích jmen a pohlaví.

Členské státy EU by měly zvážit uzákonění trestněprávních ustanovení, která umožní ochranu před transfobními trestnými činy a zajistí, aby donucovací orgány byly vyškoleny v účinném řešení transfobních trestných činů, což zahrnuje zvyšování povědomí o otázkách trans osob.

Členské státy EU by se měly zabývat nedostatečným hlášením nenávisně motivovaných trestných činů, včetně trestných činů proti trans osobám, jak zdůraznily závěry Rady pro spravedlnost a vnitřní věci z prosince 2013 o boji s nenávisně motivovanými trestnými činy, do kterých se promítly závěry konference agentury FRA o základních právech, jež se konala v roce 2013 ve Vilniusu. Členské státy se vyzývají k přijetí příslušných opatření, která usnadní hlášení nenávisně motivovaných trestných činů oběťmi, a pokud možno také sdruženími, jež je podporují. Měla by zahrnovat opatření, která vybudují důvěru v policii a jiné státní instituce. Donucovací orgány by tedy měly být vyškoleny, jak řešit případy hlášené trans osobami, zejména pokud jde o podporu obětí a systematické zaznamenávání incidentů. Míru hlášení by mohly zlepšit také postupy, jako je „hlášení třetí stranou“, které prostřednictvím partnerství s více agenturami zapojí organizace občanské společnosti.

Členské státy EU by měly zajistit, aby donucovací orgány řádně zaznamenávaly, vyšetřovaly a stíhaly nenávisně motivované trestné činy na základě genderové identity a vyjadřování genderové příslušnosti v souladu s probíhajícím úsilím o zlepšení a sblížení sběru údajů o trestné činnosti (například pracovní skupina Eurostatu pro statistiky v oblasti trestné činnosti a trestních soudů v rámci akčního plánu EU pro statistiku na období 2011–2015). Za účelem vypracování právních a politických opatření by členské státy měly shromažďovat statistické údaje o počtu a typu trestných činů a genderové identitě obětí (v souladu s článkem 28 a 56. a 64. bodem odůvodnění směrnice 2012/29/EU) i o počtu odsouzených pachatelů a typu uloženého trestu.

Život trans osoby

„Považuji se za muže s ženskými sklony v ženském těle. Když o tom mluvím s ostatními, myslí si, že jsem blázen. Jsi buď muž, nebo žena, basta! Takže nejsem nic.“ (ženský cross-dresser, 32, Dánsko)

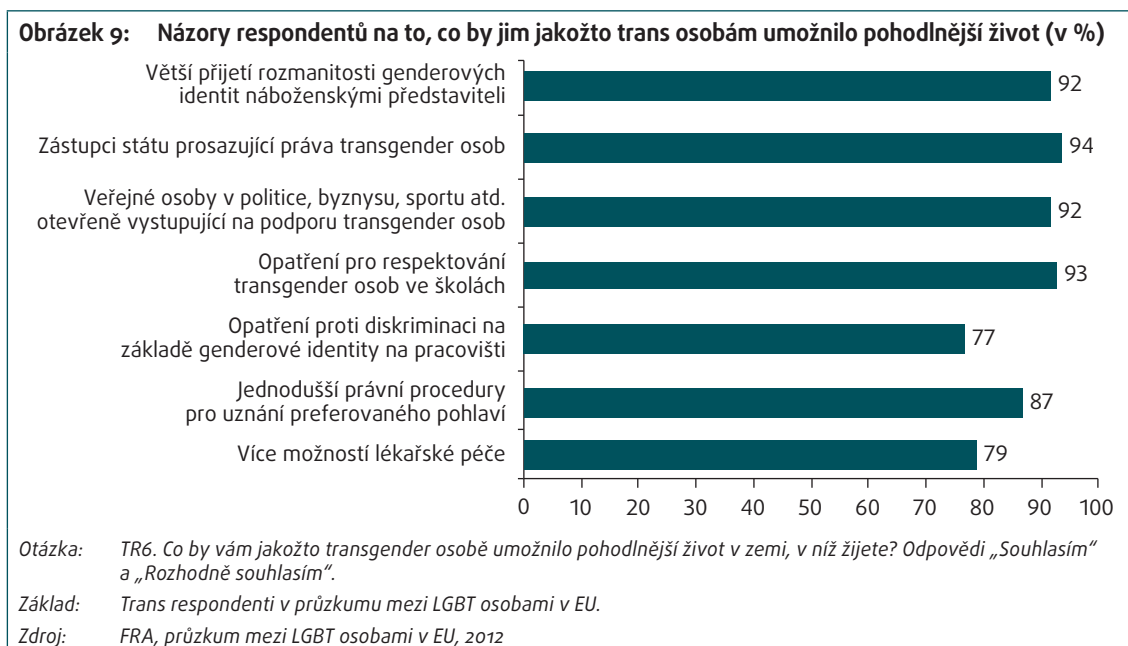
Z údajů z průzkumu vyplývá, že mnoho trans osob vyrůstá a žije v sociálním prostředí, které téměř neví o existenci a potřebách trans osob. Střetne-li se strach způsobený neustálou viktimizací a diskriminací s nevědomostí jiných, včetně vlastní rodiny nebo pracovního či sociálního prostředí, slouží jako obranné opatření skrývání nebo snaha nebýt viditelný. Ale tato volba nevyhnutelně posiluje nedostatečné uznání a přiznání práv trans osob. Stereotypy a nevědomost týkající se reality každodenního života a práv trans osob podporují záporné postoje veřejnosti a špatné zacházení různé intenzity, od hloupých vtipů a urážlivého vyjadřování po vážné obtěžování a vyloučení. Takto vzniká neviditelná klec, která staví překážky rovnosti a ztrpčuje trans osobám život. V konečném důsledku, jak trans respondenti poznamenali, jsou občany, kteří mají pocit, že nesmějí být sami sebou.

„Jsem si jistý, že bych diskriminací a obtěžováním trpěl více, kdybych neskrýval, že jsem trans osoba. Když jsem to musel uvést v právních souvislostech, udělal jsem to, ale kromě mé rodiny, zdravotnického personálu a bývalých partnerů nikdo neví, že jsem se nenarodil jako muž. Takže to pro mě bylo poměrně snadné, ale to, že to musím přísně tajit, abych to měl snadné, je samozřejmě špatně.“ (trans muž, 38, Nizozemsko)

Život v prostředí se záporným postojem vůči trans osobám nutí tyto osoby přizpůsobovat své vyjadřování a chování:

- jedna třetina všech trans respondentů (32 %) se vyhýbá projevování svého genderu – či svého preferovaného genderu – prostřednictvím fyzického vzhledu a oblékání ze strachu z napadení, vyhrožování či obtěžování,
- polovina trans respondentů uvádí, že se kvůli tomuto strachu vyhýbá určitým místům,
- téměř každý pátý respondent se vyhýbá tomu, aby lidé poznali, že je trans osoba, i u sebe doma a šest z deseti ve veřejných dopravních prostředcích.

Tato zjištění poukazují na to, jak každodenní život trans osob ovlivňují společenské názory a reakce široké veřejnosti na trans osoby. V důsledku toho

nemohou požívat práva na respektování soukromého života, které zahrnuje právo vyjadřovat svou identitu ve všech oblastech života, a to i na veřejnosti.

„Žít jako transgender je děsivé, pořád čekám negativní reakce a toužím po tom „být neviditelný“, když ve většině situacích na veřejnosti, například při používání veřejné dopravy atd., musím nosit těžší a neforemnější oblečení, než jaké se mi líbí.“ (transsexuální osoba, 39, Spojené království)

Čtyři z pěti trans respondentů uvádějí, že pozitivní opatření za účelem respektování lidských práv trans osob, např. programy k dosažení rovnosti, veřejné kampaně nebo specializované služby, jsou v zemi jejich pobytu velmi či poměrně řídká. Více než devět z deseti respondentů (94 %) uvádí, že kdyby zástupci státu podporovali práva trans osob, umožnilo by jim to coby trans osobám pohodlnější život.

Nedostatek dokladů totožnosti, které vyhovují genderové identitě nebo vyjadřování genderové příslušnosti, může vést k diskriminaci:

- každý třetí trans respondent se ve 12 měsících předcházejících průzkumu cítil diskriminován při ukazování občanského průkazu či jiného úředního dokumentu uvádějícího jeho pohlaví,
- téměř devět z deseti (87 %) jich uvádí, že by jim umožnily pohodlnější život jednodušší právní procedury pro uznání preferovaného pohlaví.

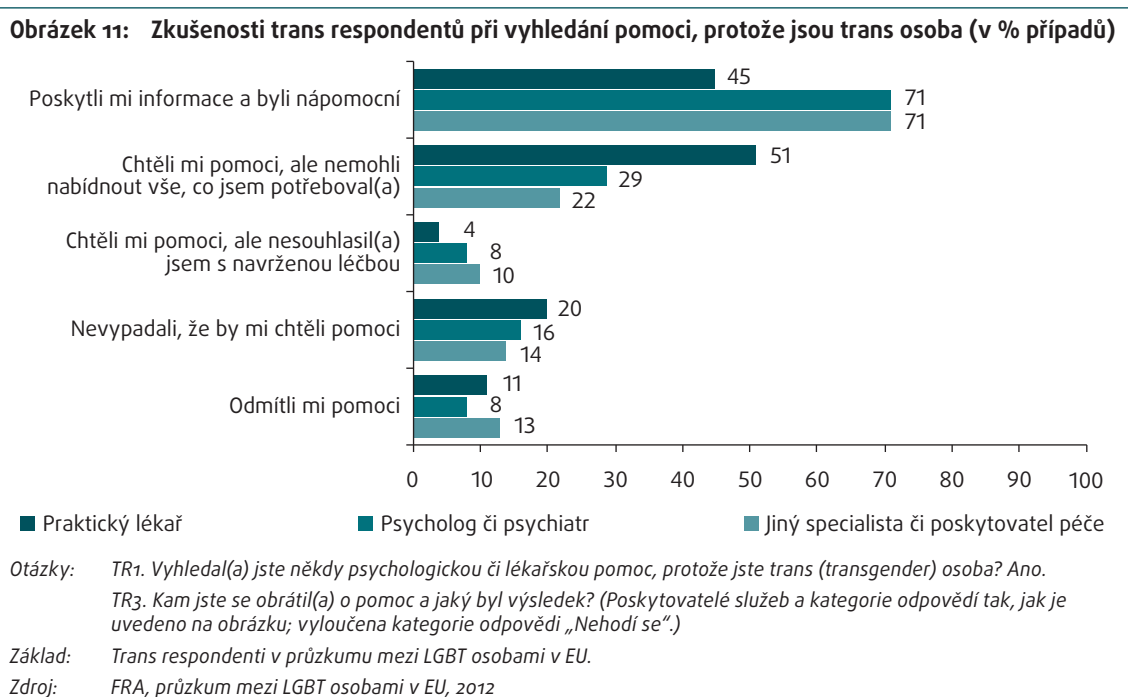
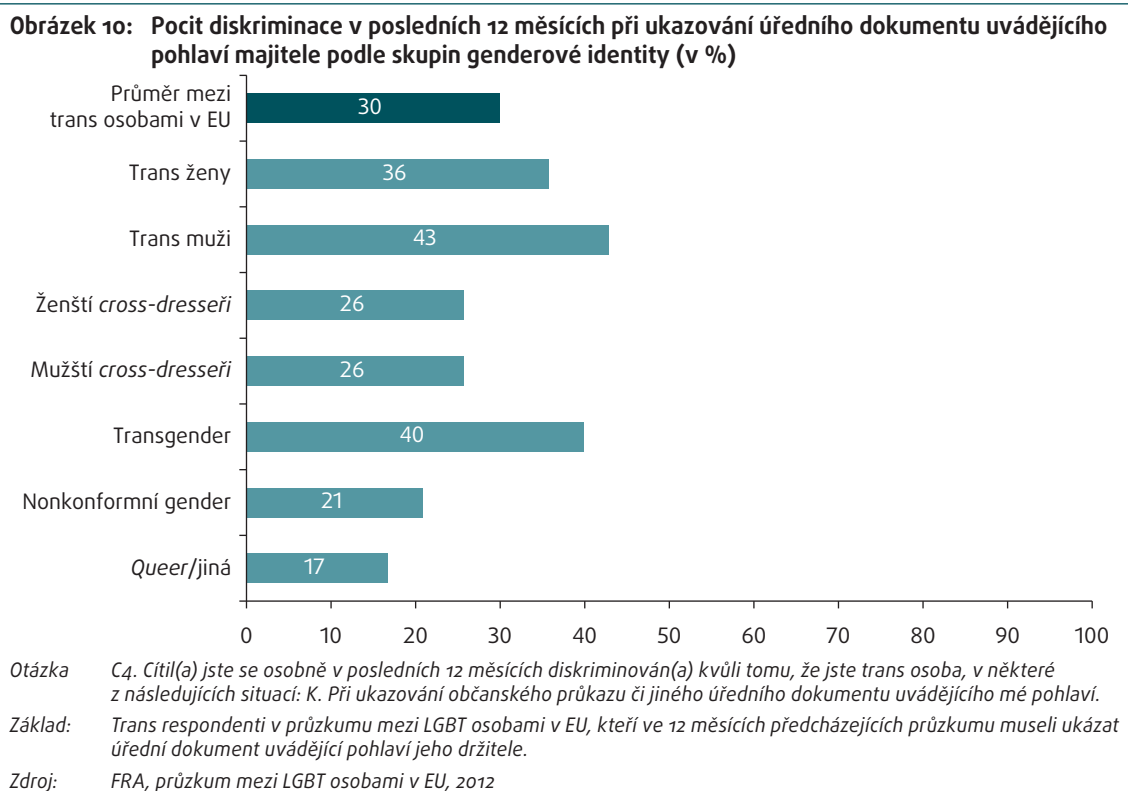
„Pouze 35 evropských zemí má právní ustanovení, která uznávají genderovou identitu trans osob. Existence trans osob je ve 14 zemích de facto nezákonná, jelikož nestanoví jejich uznávání. 21 evropských zemí ze zákona vyžaduje, aby trans osoby podstoupily před uznáním své genderové identity sterilizaci. Další požadavky mohou zahrnovat diagnózu duševní poruchy, lékařskou péči, invazivní chirurgický zákrok, posouzení doby, po kterou člověk žije s novou genderovou identitou, nebo aby byla daná osoba svobodná či rozvedená. Tyto požadavky porušují důstojnost, fyzickou nedotknutelnost a právo daného člověka založit rodinu a nebýt předmětem ponižujícího a nelidského zacházení.“

Transgender Europe (TGEU) (2014), mapa a rejstřík práv trans osob v Evropě v roce 2014, www.tgeu.org/Trans_Rights_Europe_Map

Doporučení Rady Evropy CM/Rec(2010)5 zdůrazňuje, že by členské státy měly přijmout příslušná opatření, která zaručí právní uznání změny pohlaví člověka v plném rozsahu ve všech oblastech života, zejména tak, že umožní rychlou, průhlednou a dostupnou změnu jména a pohlaví v úředních dokumentech. Stanoví také, že „předchozí požadavky, včetně změn fyzického charakteru, na právní uznání změny pohlaví by měly být pravidelně přezkoumávány s cílem odstranit nekorektní požadavky“.

Mnoho trans osob je vysoce ohroženo špatným tělesným a duševním zdravím. Několik studií prokázalo, že mnoho trans osob má sebevražedné myšlenky, trpí depresí a úzkostí, poškozují se, a dokonce se pokouší o sebevraždu.

Některé, ne všechny, trans osoby podstupují proces změny pohlaví, nazývaný často „změna pohlavní

příslušnosti“, aby přizpůsobily své tělo genderové identitě.

Dva z pěti trans respondentů (39 %), zvláště s nižším příjmem a bez práce, vyhledali v souvislosti se svými potřebami týkajícími se jejich genderové identity lékařskou nebo psychologickou pomoc. Zkušenosti při vyhledání pomoci jsou velmi rozmanité: sedm z deseti respondentů (71 %) uvádí kladné zkušenosti s psychology, psychiatry nebo jinými specialisty či poskytovateli péče. Pokud jde však o praktické lékaře, klesá spokojenost pod polovinu (45 %). Každý pátý respondent (20 %) uvádí, že jeho praktický lékař nevypadal, že by mu chtěl pomoci, a každý desátý (11 %) sdělil, že mu praktický lékař jednoduše odmítl pomoci.

Polovina z těch (52 %), kdo nevyhledali psychologickou či lékařskou pomoc, jednoduše pomoc nechce nebo nepotřebuje. Pomoc nejčastěji nechtějí/nepotřebují zejména mužští a ženští *cross-dresseři*, nonkonformní gender a *queer*/jiní respondenti. To, že nechce psychologickou či lékařskou pomoc, protože je trans osoba, uvádí také třetina trans mužů (33 %) a trans žen (37 %). Respondenti, kteří chtějí nebo potřebují psychologickou či lékařskou péči, ale dosud ji nevyhledali, uvádějí mnoho důvodů nevyhledání pomoci, například že si netroufají, nevědí, kam mají jít, nebo se bojí předsudků ze strany poskytovatelů péče. Téměř čtyři z pěti (79 %) trans respondentů uvádějí, že více možností lékařské péče by jim jakožto trans osobám umožnilo pohodlnější život.

Stanovisko agentury FRA

Zajištění právního uznávání genderu

Jak průzkum ukázal, získání dokladů totožnosti, které odpovídají genderové identitě a vyjadřování genderové příslušnosti trans respondentů, je problém, jenž mnoha z nich brání vést běžný společenský život. Členské státy EU by měly zajistit právní uznání upřednostňovaného pohlaví dané osoby v plném rozsahu, včetně změny křestního jména, čísla sociálního zabezpečení a jiných ukazatelů pohlaví na dokladech totožnosti.

Postupy uznávání pohlaví by měly být dostupné, průhledné a účinné a měly by zajišťovat respektování lidské důstojnosti a svobody. V rámci procesů právního uznávání genderu by neměl být zejména požadován rozvod a lékařské zákroky, jako je sterilizace.

Členské státy EU by měly plně uznávat doklady a rozhodnutí vydaná jinými členskými státy EU v oblasti právního uznávání genderu, aby trans osobám usnadnily požívání práva na volný pohyb v EU.

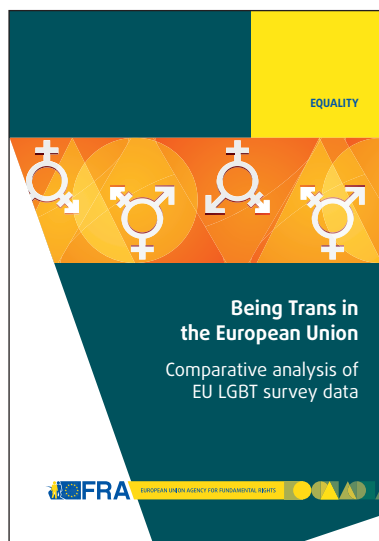
Metodika

Průzkum mezi LGBT osobami v EU byl proveden v roce 2012 prostřednictvím anonymního on-line dotazníku, propagovaného převážně v internetových a sociálních médiích zabývajících se problematikou LGBT osob. Tato metodika vytvořila zdaleka největší soubor empirických informací o LGBT osobách, jaký je v Evropě nebo ve světě k dispozici. Zpráva a toto shrnutí popisují vnímání, zkušenosti, stanoviska a názory trans respondentů starších 18 let, kteří jsou uživateli internetu, byli o průzkumu informováni a rozhodli se jej zúčastnit. Ačkoliv výsledky průzkumu nelze považovat za reprezentativní pro všechny trans osoby, které žijí v EU, díky značně velkému vzorku je věrohodné, že do tendencí zjištěných na základě výsledků se do velké míry promítají tendence v populaci trans osob v EU.

Průzkum uplatnil metodiku vážení s cílem vyvážit neexistenci spolehlivé statistiky o poměrné velikosti populace trans osob v EU a zmírnit účinky nadměrného zastoupení některých členských států EU v celkovém vzorku. Tento postup zajišťuje, že ve výsledcích průzkumu jsou stanoviska trans respondentů z jednotlivých členských států EU zastoupena proporcionálně (podle počtu obyvatel). Za tímto účelem se předpokládalo, že procentuální podíl trans respondentů a podskupin trans osob mezi všemi respondenty průzkumu je v každém členském státě EU stejný, a výpočty z tohoto předpokladu vycházely (úplný popis je uveden v příloze 2 hlavní zprávy).

Více informací o metodice naleznete v příloze 1 úplné zprávy agentury FRA o trans osobách – *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Být trans osobou v EU: srovnávací analýza údajů z průzkumu mezi LGBT osobami v EU, 2014) – viz <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Trans osoby neboli osoby, jejichž genderová identita nebo vyjadřování genderové příslušnosti se liší od pohlaví, které jim bylo přiřazeno při narození, se dnes v Evropské unii často setkávají s diskriminací, obtěžováním a násilím. Tato skutečnost vzbuzuje strach, který mnohé přesvědčí, aby skrývali nebo maskovali své pravé já. Tato zpráva se zabývá otázkami rovného zacházení a diskriminace na základě dvou důvodů, a to sexuální orientace a genderové identity. Analyzuje údaje o zkušenostech 6 579 trans respondentů z průzkumu mezi lesbami, gayi, bisexuály a transgender osobami (LGBT) v EU, což je dosud největší soubor empirických důkazů svého druhu. V této analýze agentura FRA zjistila, že až na několik málo výjimek uvádějí trans respondenti nejvyšší úroveň diskriminace, obtěžování a násilí z podskupin LGBT osob.

Rovné a plné zapojení všech osob bez diskriminace do společenského života je předpokladem soudržné společnosti podporující začlenění. V tomto ohledu vyplývá z výsledků průzkumu znepokojivá skutečnost. Ukazují, že rovnost trans osob je zatím obtížně dosažitelný cíl. Tato zpráva nicméně přichází v době, kdy vzrůstající počet členských států EU přijímá opatření na podporu a ochranu základních práv trans osob. Důkazy shromážděné a analyzované na základě tohoto průzkumu by měly posloužit politikům a tvůrcům politik v jejich snaze vytvářet právní předpisy, politiky a strategie, které uvedená práva lépe zajistí.

Další informace:

Úplnou zprávu agentury FRA o trans osobách – *Being Trans in the European Union: Comparative analysis of EU LGBT survey data* (Být trans osobou v EU: srovnávací analýza údajů z průzkumu mezi LGBT osobami v EU, 2014) – naleznete na adrese <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/being-trans-eu-comparative-analysis>.

Úplnou zprávu o průzkumu mezi LGBT osobami – *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Main results* (Průzkum mezi LGBT osobami v EU – průzkum mezi lesbami, gayi, bisexuály a transgender osobami v Evropské unii – hlavní výsledky, 2014) – naleznete na adrese <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-main>.

Shrnutí zprávy o průzkumu mezi LGBT osobami – *EU LGBT survey – European Union lesbian, gay, bisexual and transgender survey – Results at a glance* (Průzkum mezi LGBT osobami v EU – průzkum mezi lesbami, gayi, bisexuály a transgender osobami v Evropské unii – stručný pohled na výsledky, 2013) – naleznete na adrese <http://fra.europa.eu/en/publication/2013/eu-lgbt-survey-european-union-lesbian-gay-bisexual-and-transgender-survey-results> (dostupné také ve francouzštině a němčině).

Přehled činností agentury FRA zabývajících se tematikou LGBT osob je dostupný na adrese <http://fra.europa.eu/en/project/2011/homophobia-transphobia-and-discrimination-grounds-sexual-orientation-and-gender>.

Úřad pro publikace

© Agentura Evropské unie pro základní práva, 2014
Fotografie: © Shutterstock

FRA – AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Vídeň – Rakousko
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

ISBN 978-92-9239-741-8

TK-06-14-152-CS-C
doi:10.2811/646563